

Наливайко Лариса Романівна
доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри загальноправових дисциплін,
Віце-президент Всеукраїнської громадської організації
«Асоціація українських правників»,
Голова Дніпропетровської обласної організації
«Асоціація українських правників»

Романова Тетяна Григорівна
студент факультету № 2
заочного навчання цивільних осіб ННІ ПОЗН

*(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*

ЕЛЕКТРОННА ДЕМОКРАТІЯ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Сьогодні відкрилися можливості принципово нової взаємодії громадянського суспільства і держави, що поставило на порядок денний питання електронної демократії.

Електронна демократія – це будь-яка демократична політична система, в якій комп'ютери і комп'ютерні мережі використовуються для виконання найважливіших функцій демократичного процесу, таких як поширення інформації і комунікації, об'єднання інтересів громадян і ухвалення рішень (шляхом наради і голосування) [1, с. 254].

Поява Інтернету, безумовно, зробила серйозний вплив на політичну практику, відкрила перспективи принципово нових шляхів розвитку демократії і громадського контролю.

Першою країною в світі, що ухвалила Закон про електронні послуги, була Фінляндія (2001 р.). Закон містить положення про права, обов'язки і відповідальність органів державного управління і їх клієнтів у сфері електронних послуг, про ключові вимоги відносно електронної ідентифікації особистості громадян.

«Електронний уряд» США представляє «Офіційний урядовий веб-сервер-портал». Він поєднує сайти федеральних, штатних і місцевих органів влади, містить 27 млн. веб-сторінок і надає понад тисячу електронних форм і реальних послуг. Портал створює умови для інтерактивного діалогу в режимі реального часу. У США служби, що займаються внутрішніми доходами, мають в своєму розпорядженні найбільш відвідуваний веб-сайт громадських служб; близько 1/3 податкових надходжень в 2000 р. було зібрано за допомогою інтернет-зв'язку [2].

Певні елементи електронної демократії функціонують і в Україні. Ін-

струментарій електронної демократії відкриває додаткові канали комунікації між громадянами, громадянами і державними органами, між державними органами й іншими учасниками політичного процесу. В Україні цей процес забезпечується, перш за все, електронними інформаційними ресурсами органів влади, які представлені досить повно. Так, існують сайти Президента, Верховної Ради, Конституційного Суду, Вищого Господарського Суду, Єдиний веб-сервер-портал органів виконавчої влади України та ін. [3].

У рамках реалізації принципу прозорості в діяльності державних органів нині якнайповніше реалізована така форма електронної демократії, як інформування громадян, що, проте, передбачає лише односторонні стосунки між органами влади і громадянами, коли органи влади виробляють і надають інформацію громадянам. Це надає як «пасивний» доступ до інформації (за бажанням / на вимогу громадян), так і «активні» заходи уряду з поширення даної інформації серед громадян. Так, за даними моніторингу, здійсненого в 2013 р. Державним комітетом телебачення і радіомовлення України, на всіх сайтах органів виконавчої влади були застосовані режими рівня інформування. При цьому лише 42,6 % центральних органів виконавчої влади і 40,7 % обласних державних адміністрацій практикували режим двосторонньої взаємодії на своїх сайтах.

Одним з останніх досягнень у сфері реалізації електронної демократії є впровадження окремих аспектів такої важливої її складової, як електронний суд. Наприклад, на сайті Вищого господарського суду в онлайн-режимі доступна інформація про рух конкретної справи в господарських судах України. Як позитивний приклад забезпечення відвертості і прозорості влади можна відзначити розміщення на сайтах Конституційного [4] і Вищого Господарського Суду України [5] декларації доходів суддів, звіт про використання бюджетних коштів і тому подібне. На сайті Верховного Суду України пропонуються переліки справ, призначених до розгляду Судом [6]. Разом з цим вказані сервіси присутні не у всіх складових судової системи України. Також нерозвиненими є такі компоненти електронного суду, як подання до суду документів в електронному вигляді, онлайн-трансляція засідань суду тощо.

За даними звіту Міжнародного інституту електрозв'язку, на початок 2010 р. Україна за кількістю користувачів Інтернет (15,3 млн.) посідає 28-е місце в світі. На першому місці в світі по числу користувачів Інтернет знаходиться Китай (384 млн. осіб), на другому місці – США (240 млн.), на третьому – Японія (99 млн. осіб); Бразилія посіла четверте місце (76 млн. користувачів), Німеччина – п'яте (65 млн.), Індія – шосте (61 млн.) [7].

В Україні спостерігається регіональна нерівність користування Інтернетом. Лише 36 % користувачів, старших 15 років, зосереджено в селах і невеликих містах (до 50 тис. жителів), хоча в цій категорії населених пунктів проживає близько 50 % громадян України. При цьому 3,2 млн. користувачів (більше 25 %) зосереджено в шести найбільших містах України. У західному регіоні України проживає 18 % користувачів, в центральному (у столиці включно) –

31 %, на Сході – 34 [7].

В цілому можна дійти висновку, що сьогодні в Україні функціонують різні механізми громадського контролю за діяльністю державних органів. Інша справа, що можливості цих механізмів не завжди використовуються в повному обсязі. В Україні отримали певний розвиток окремі елементи таких складових електронної демократії, як електронний уряд, електронний суд. В той же час стан розвитку кожної з них не відповідає практиці розвинених демократичних країн.

1. Вершинин М. С. Политическая коммуникация в информационном обществе: перспективные направления исследований / М. С. Вершинин // Актуальные проблемы теории коммуникации : сб. научных трудов. – СПб. : Изд-во СПбГПУ, 2004. – С. 253-270.

2. Комзюк А. Т. Громадський контроль як засіб забезпечення законності у сфері державного управління / А. Т. Комзюк // Вісник Харківськ. нац. ун-ту внутр. справ. – 2003. – № 23. – С. 160-164.

3. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/official_category?cat_id=43145.

4. Конституційний Суд України. Офіційний веб-сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ccu.gov.ua/uk/index>.

5. Вищий Господарський Суд України. Офіційний веб-сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://arbitr.gov.ua/tmp/tmp_nameko/php/search.php.

6. Верховний Суд України. Офіційний веб-сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.scourt.gov.ua>.

7. Проект доповіді Кабінету Міністрів України Верховній Раді України про стан та перспективи розвитку інформатизації та інформаційного суспільства в Україні за 2010 рік. Офіційний веб-сайт Державного агентства з питань науки, інновацій та інформатизації України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dknii.gov.ua/index.php/uk/2010-09-14-09-33-59/2010-09-14-09-36-42>.